

דו"ח מחקר – מדידת אורך תשיעית

חוסן והתמודדות האוכלוסייה בישראל לאורך מלחמת 'חרבות ברזל' לרבות מבצעי 'עם כלביא' ו'שאגת הארי'

אפריל 2026

- 1 פרופסור שאול קמחי
- 2 ד"ר הדס מרציאנו
- 3 פרופסור יוחנן אשל
- 4 אריאל קאים
- 5 פרופסור ברוריה עדיני

---

¹ פרופסור שאול קמחי - Reswell - שיתוף פעולה בין לאומי לחקר החוסן וה-well-being, בית הספר לבריאות הציבור, הפקולטה למדעי הרפואה והבריאות ע"ש גריי, אוניברסיטת תל אביב, ופרופסור אמריטוס, תל חי אוניברסיטת קריית שמונה בגליל.

² ד"ר הדס מרציאנו, המרכז לחקר הדחק והחוסן, החוג לפסיכולוגיה, תל חי אוניברסיטת קריית שמונה בגליל, המכון לעיבוד מידע וקבלת החלטות (מעמק"ה), אוניברסיטת חיפה.

³ פרופסור יוחנן אשל, המרכז לחקר הדחק והחוסן תל חי אוניברסיטת קריית שמונה בגליל, ופרופסור אמריטוס, אוניברסיטת חיפה.

⁴ אריאל קאים, Reswell, סטודנטית לתואר שלישי, החוג לניהול מצבי אסון וחירום, בית הספר לבריאות הציבור, הפקולטה למדעי הרפואה והבריאות ע"ש גריי, אוניברסיטת תל אביב.

⁵ פרופסור ברוריה עדיני, Reswell, החוג לניהול מצבי אסון וחירום, בית הספר לבריאות הציבור, הפקולטה למדעי הרפואה והבריאות ע"ש גריי, אוניברסיטת תל אביב.

תמצית

דו"ח המחקר הנוכחי מסכם מחקר חוסן והתמודדות שאיסוף המידע עבורו נערך לאורך תשע מדידות, במהלך מלחמת 'חרבות ברזל' (מהתקפת החמאס על הדרום באוקטובר 2023 ועד מבצע 'שאגת הארי', במרץ 2026). הדו"ח מבוסס על מדידות שנערכו בקרב האוכלוסייה דוברת העברית בישראל (שאלון זהה שהועבר לאותו מדגם משיבים, בזמנים שונים, לאורך התקופה כולה). במדידת אורך זו נכללים ממוצעי משתני המחקר של המשתתפים/ות שענו על כלל השאלונים בכל תשע המדידות ($N=630$). כמו כן, מוצגים המשתתפים הנ"ל בחלוקה לשלוש קבוצות, לפי מידת התמיכה בממשלה, כפי שהוצהרה על ידי המשתתפים במדידה האחרונה, שנערכה בפתיחת מבצע 'שאגת הארי'.

להלן עיקרי הממצאים שמוצגים בדו"ח זה:

חוסן לאומי - (א) ממוצע החוסן הלאומי לאורך המלחמה כולה מראה נטייה לירידה, אף שבשלוש מדידות נצפתה עליה (לאחר נפילת משטר אסד, במבצע 'עם כלביא', ובמבצע 'שאגת הארי'). למרות עליות ספורות אלו, רמת החוסן במדידה התשיעית הייתה נמוכה מזו שנמצאה במדידה הראשונה, דבר המעיד על כך שהחוסן הלאומי לא חזר לרמתו הראשונית, כפי שנצפה בתחילת המלחמה (במדידה הראשונה). (ב) לכל אורך המלחמה, התומכים בממשלה מדווחים על חוסן לאומי גבוה מהניטרליים, ואלה גבוהים מהמתנגדים בכל המדידות, פרט למדידה השנייה שבה לא היה הבדל בין הניטרליים והמתנגדים. בנוסף, ניתן לראות כי ההבדלים בין שלוש הקבוצות הולכים וגדלים ככל שהמלחמה מתמשכת, עם פער שגדל, עד המדידה החמישית, וממשיך להישאר גדול ומשמעותי בכל המדידות הבאות.

חוסן קהילתי - (א) ממוצע החוסן הקהילתי מראה שינויים מובהקים בחלק מהמדידות הסמוכות. ניכרת מגמת ירידה לאורך המלחמה, ולמרות העליות בחלק מהמדידות, ממוצע החוסן הקהילתי לא חזר לרמתו בהשוואה למדידה הראשונה. (ב) החוסן הקהילתי של התומכים בממשלה גבוה בכל המדידות בהשוואה לשתי הקבוצות האחרות וגבוה באופן מובהק לעומת המתנגדים כמעט בכלן, פרט למדידה יחידה. יחד עם זאת, ההבדלים בין הניטרליים לשתי הקבוצות האחרות לא היו מובהקים באף אחת מתשע המדידות.

חוסן אישי - (א) ממוצע החוסן האישי מראה על מגמה של עליה מתחילת המלחמה ועד למדידה האחרונה, למרות ירידה מובהקת במדידה השלישית. לאחר תחילת מבצע 'שאגת הארי', המשתתפים דיווחו על רמת החוסן האישי הגבוהה ביותר שנצפתה לאורך המלחמה. (ב) החוסן האישי של התומכים בממשלה גבוה יותר בהשוואה לשתי הקבוצות האחרות והדבר נכון לכל תשע המדידות. עם זאת, זהו המשתנה היחיד שבו הניטרליים מציגים את הרמה הנמוכה ביותר, וכן היחיד שבו, על אף שנמצאו הבדלים מובהקים בין תומכי הממשלה לניטרליים בכל המדידות ובין הניטרליים למתנגדי הממשלה ברוב המדידות, לא נמצא הבדל מובהק בין תומכי הממשלה למתנגדיה ברוב המדידות.

מורל ותקווה - שני משתנים אלו מראים מגמות דומות ולכן נדון בהם יחד. (א) ממוצע המורל עלה במידה משמעותית לאורך המלחמה, ובמדידה התשיעית הוא גבוה במידה ניכרת בהשוואה לפתיחת מלחמת 'חרבות ברזל', וזאת למרות מספר ירידות במהלך המלחמה. בדומה, גם ממוצע התקווה עלה במהלך המלחמה, אם כי בשיעורים מופחתים יותר בהשוואה למורל. ממוצע

התקווה במדידה במבצע 'שאגת הארי', גבוה בצורה מובהקת לעומת המדידה הראשונה בתחילת המלחמה. (ב) התומכים בממשלה מדווחים על רמת המורל והתקווה הגבוהות ביותר, אחריהם קבוצת הניטריים ולבסוף קבוצת המתנגדים, שמדווחים על הרמה הנמוכה ביותר של מורל ושל תקווה. ממצא זה היה עקבי בכל תשע המדידות וההבדל בין שלוש הקבוצות היה מובהק בכולן (פרט לשתי מדידות עבור מורל, ומדידה אחת עבור תקווה, שבהן לא היה הבדל בין המתנגדים לניטריים).

תפיסת לכידות חברתית - (א) ממוצע תפיסת הלכידות החברתית ירד משמעותית לאורך המלחמה, ובעיקר בחמש המדידות הראשונות. בהמשך הייתה התייצבות עם עליות וירידות קלות, כאשר עליות נרשמו בשני האירועים הביטחוניים עם איראן ('עם כלביא' ו'שאגת הארי'), אך גם בשתי מדידות אלו תפיסת הלכידות לא הגיעה לרמה שנצפתה עם פרוץ המלחמה באוקטובר 2023. (ב) התומכים בממשלה מדווחים על תפיסת לכידות חברתית הגבוהה ביותר, אחריהם קבוצת הניטריים ולבסוף קבוצת המתנגדים, שמדווחים על הרמה הנמוכה ביותר. ממצא זה היה עקבי בכל תשע המדידות אבל הפערים בין הקבוצות הלכו והעמיקו עם התקדמות המלחמה, ובמיוחד מהמדידה החמישית ואילך.

תסמיני דחק (חרדה ודיכאון) - (א) ממוצעי תסמיני הדחק נמצאים בירידה לאורך רוב המלחמה. העליה היחידה בתסמיני הדחק לאורך המלחמה נצפתה במבצע 'עם כלביא'. (ב) קבוצות המתנגדים לממשלה והניטריים מדווחים על ממוצעי תסמיני דחק דומים ללא הבדל ביניהם, ובאופן מובהק גבוה יותר בהשוואה לקבוצת התומכים בממשלה. כל שלושת הקבוצות מדווחות על ירידה מתמדת בתסמיני הדחק לאורך המלחמה, למעט העליה המובהקת בתסמינים במדידה השביעית ('עם כלביא').

תפיסת איומים - (א) האיום אותו החשיב המדגם באופן עקבי כאיום המשמעותי ביותר הוא **האיום הפוליטי**. ממצא זה היה תקף כמעט בכל המדידות, למעט בשתי המדידות הסמוכות לפרוץ המלחמה, מיד אחרי התקפת ה-7 באוקטובר 2023, ובמדידה לאחר ההתקפה על איראן ('עם כלביא' - המדידה השביעית). לאחריו, ללא הבדל גדול בערכים, נמצא האיום של **האלימות בחברה הישראלית**. שני סוגי איומים אלו היו גבוהים יחסית, וכמעט לא נמצאו בהם שינויים לאורך המדידות (פרט לירידה מובהקת בין המדידה הראשונה לשנייה באיום הפוליטי ובין המדידה השנייה לשלישית והשביעית לשמינית, בשני האיומים גם יחד). (ב) ביחס לרוב האיומים, קבוצת המתנגדים לממשלה תפסו את האיום כגבוה יותר לעומת שתי הקבוצות האחרות. ההבדל הגדול ביותר בין מתנגדי הממשלה לבין תומכיה וגם בינם ובין קבוצת הניטריים נצפה באיום הפוליטי, שם ההבדלים בין הקבוצות היו הגדולים ביותר ונשארו כך לאורך כל המדידות, עם הבדל מובהק בין כל הקבוצות בכל תשע המדידות.

תחושות סכנה - (א) ממוצע תחושות הסכנה ירד בחלק גדול מהמדידות ובאופן מובהק. הממוצע במדידה האחרונה היה נמוך יותר באופן מובהק בהשוואה למדידה הראשונה (מתקפת החמאס באוקטובר 23). העליה המובהקת היחידה לאורך המלחמה היא העליה בתחושות הסכנה בזמן מבצע 'עם כלביא'. (ב) קבוצת התומכים בממשלה מדווחת על תחושות סכנה ברמה נמוכה יותר לאורך המלחמה, בהשוואה לשתי הקבוצות האחרות. ההבדלים בין קבוצת התומכים לשתי הקבוצות האחרות היו מובהקים בכל המדידות.

מידת הייאוש - סולם זה שימש אותנו רק בארבע המדידות האחרונות. (א) ממוצע הייאוש במבצע 'עם כלביא' עלה באופן מובהק ולאחר מכן ירד שוב באופן מובהק במבצע 'שאגת הארי'. (ב) מתנגדי הממשלה מדווחים על מידת הייאוש הגבוהה ביותר, לאחריהם קבוצת הניטרליים ולבסוף קבוצת התומכים שמדווחים על רמת הייאוש הנמוכה ביותר. ההבדלים בין שלוש הקבוצות היו מובהקים בכל המדידות, פרט להבדל לא מובהק בין המתנגדים לניטרליים במדידה האחרונה.

Resilience and Coping of the Israeli Population Throughout the 'Iron Swords' War, Including Operations 'Rising Lion' and 'Roar of the Lion'

Abstract

The current report summarizes findings from a study on resilience and coping, based on data collected across nine measurements during the 'Iron Swords' War, from the Hamas attack in southern Israel in October 2023 through Operation 'Roar of the Lion', in March 2026. Data were collected longitudinally from a panel of Hebrew-speaking participants in Israel, with the same questionnaire administered to the same respondents at multiple time points throughout the study period. The analyses focus on participants who completed all 9 waves (N = 630) and present mean levels of the key research variables over time. In addition, these variables are examined across three groups defined by participants' level of support for the government, as assessed at the onset of Operation 'Roar of the Lion'.

The main findings of the report are presented below:

National resilience - (a) Mean levels of national resilience exhibited an overall declining trend across the course of the war. However, temporary increases were observed at three time points, including after the fall of the Assad regime, during Operation 'Rising Lion', and during Operation 'Roar of the Lion'. Despite these fluctuations, the level of national resilience in the ninth measurement remained lower than in the first, indicating that resilience did not recover to its initial level at the outset of the war. (b) Across the study period, participants who supported the government consistently reported higher levels of national resilience than neutral respondents, who in turn reported higher levels than government opponents. The only exception occurred in the second measurement, where no significant difference was found between neutral respondents and opponents. Moreover, the gaps between the three groups widened over time, reaching a maximum at the fifth measurement and remaining large and statistically significant in all subsequent measurements.

Community resilience - (a) Mean levels of community resilience showed significant fluctuations between several adjacent measurements, but an overall downward trend was evident across the war. Despite intermittent increases, community resilience did not return to the level observed at the first measurement. (b) Government supporters consistently reported higher community resilience than the other two groups across all measurements, with differences relative to opponents reaching statistical significance in all but one measurement. However, differences between neutral respondents and both supporters and opponents were not statistically significant in any of the nine measurements.

Individual Resilience - (a) Mean individual resilience showed an overall increasing trend from the beginning of the war to the final measurement, despite a significant decline in the third measurement. Following the onset of Operation 'Roar of the Lion', participants reported the highest level of individual resilience observed during the study period. (b) Government supporters reported higher individual resilience than both neutral respondents and opponents across all nine measurements. However, this is the only variable in which neutrals exhibit the lowest levels. It is also the only variable for which, although significant differences were observed between government supporters and neutrals across all measurements, and between neutrals and government opponents in most measurements, no significant difference was found between government supporters and opponents in most measurements.

Hope and Morale - These two variables exhibit similar patterns and are therefore discussed jointly. (a) Mean morale increased significantly over the course of the war, despite several intermittent declines. Similarly, mean hope also increased over time relative to the onset of the 'Iron Swords' war, although to a lesser extent than morale. Notably, the level of hope recorded during Operation 'Roar of the Lion' was significantly higher than that observed in the first measurement at the beginning of the war. (b) Government supporters consistently reported the highest levels of both morale and hope, followed by neutral respondents, and then opponents, who reported the lowest levels. This pattern was stable across all nine measurements. Differences among the three groups were statistically significant in nearly all cases, except for two morale measurements and one hope measurement, in which no significant differences were found between opponents and neutral respondents.

Perceived Social Cohesion - (a) Mean perceived social cohesion declined significantly over the course of the war, particularly during the first five measurements. In later measurements, levels stabilized, with minor fluctuations. Temporary increases were observed during the two security events involving Iran (Operations 'Rising Lion' and 'Roar of the Lion'). However, levels remained below those recorded at the outbreak of the war in October 2023. (b) Government supporters reported the highest perceived social cohesion, followed by neutral respondents and then opponents. This pattern was consistent across all measurements, with group differences widening over time, particularly from the fifth measurement onward.

Distress symptoms - (a) Mean levels of distress symptoms declined across most of the war. The only notable increase occurred during Operation 'Rising Lion'. (b) Neutral respondents and government opponents reported similar levels of distress symptoms, with no significant differences between them, and both groups reported significantly higher levels than government supporters. All three groups showed a general decline in distress symptoms over time, except for a significant increase at the seventh measurement ('Rising Lion').

Threat perception - (a) The threat most consistently perceived by the sample as significant was **political threat**. This pattern held across most measurements, except for those conducted around major conflict-related events - specifically, the first and second measurements following October 7, and during Operation 'Rising Lion'. The next most salient threat, with only slightly lower values, was **violence within Israeli society**. Both threats remained relatively high overall, showing minimal variation across time. Notable exceptions include significant decreases in perceived political threat between the first and second measurements, and between the second and third. Additionally, both threats declined significantly between the seventh and eighth measurements. (b) The government's opponents perceived most threats as greater than those of the other two groups. The largest differences between government opponents and supporters, as well as between these groups and neutral respondents, were observed for political threat. These differences remained the most pronounced across all measurements, with statistically significant differences among the three groups in every measurement.

Sense of danger - (a) Mean levels of sense of danger declined significantly in several of the nine measurements. Moreover, compared to the first measurement (the

Hamas attack in October 2023), the mean level in the ninth measurement was significantly lower. The only significant increase during the war was observed during Operation 'Rising Lion'. (b) Government supporters consistently reported lower levels of sense of danger than both neutral respondents and opponents throughout the study period. These differences were statistically significant across all measurements.

Degree of despair - This scale was administered only in the final four measurements. (a) Mean levels of despair increased significantly during Operation 'Rising Lion', followed by a significant decrease during Operation 'Roar of the Lion'. (b) Government opponents reported the highest levels of despair, followed by neutral respondents, and then government supporters, who reported the lowest levels. Differences among the three groups were statistically significant for all measurements, except the final measurement, in which the difference between opponents and neutral respondents was not significant.

מבוא

המחקר הנוכחי מבוסס על מדידה תשיעית חוזרת (שאלון זהה שמועבר לאותו מדגם בזמנים שונים) שנערכה מיד לאחר תחילת מבצע 'שאגת הארי'. איסוף הנתונים נעשה בתאריכים 1 עד 9 במרץ, 2026. בדו"ח מחקר זה נכללים 630 משתתפים/ות שענו על כלל השאלונים בכל תשע המדידות. פירוט כלי המחקר מוצג בדו"ח המחקר הראשון שנערך בעקבות המלחמה. קישור לכלל הדו"חות שפורסמו לגבי המדידות השונות מוצג בנספח א', בו מפורטים מועדי איסוף הנתונים וכמות המשתתפים בכל מדידה.

משתני המחקר שיוצגו במסגרת הדו"ח הנוכחי כוללים: (א) **משתני התמודדות חיוביים**: חוסן (לאומי, קהילתי, ואישי), תקווה, מורל ותפיסת לכידות חברתית. (ב) **משתני התמודדות שליליים**: תסמיני דחק, ייאוש, תחושות סכנה, ותפיסת איומים. (ג) **משתנים דמוגרפיים**: גיל, מגדר, רמת דתיות, רמת הכנסה, רמת השכלה ומצב משפחתי. (ד) **מידת התמיכה בממשלה**. סולמות המדידה בהם נעשה שימוש במחקר האורך נמצאו כבעלי מהימנות גבוהה (אלפא קרונבך, ראו לוח 1), בכל תשע המדידות.

לוח 1: מהימנות אלפא קרונבך של המשתנים בשאגת הארי (N=630)

מהימנות קרונבך אלפא	מספר פריטים בסולם	לוח משתנה (סולמות מדידה)
$\alpha=.87$	16	חוסן לאומי
$\alpha=.95$	10	חוסן קהילתי
$\alpha=.92$	10	חוסן אישי
$\alpha=.94$	5	מדד תקווה
$\alpha=.81$	5	מדד ייאוש
$\alpha=.92$	8	תסמיני דחק
$\alpha=.85$	5	תחושות סכנה
$\alpha=.78$	5	תפיסת איומים

הניתוח הסטטיסטי

במוקד דו"ח מחקר זה עומד חישוב ממוצעי משתני המחקר לאורך תשע המדידות. לשם כך ערכנו ניתוחי שונות למדידה חוזרת (Repeated measures GLMs) עם משתנה זמן המדידה כמשתנה תוך נבדקי. הממוצעים מוצגים באמצעות גרפים. הבדלים מובהקים סטטיסטית בין כל שתי מדידות צמודות מוצגים באמצעות כוכביות. בנוסף בדקנו את המשתנים הנ"ל בחלוקה לשלוש קבוצות, לפי מידת התמיכה בממשלה, כפי שהוצהרה על ידי המשתתפים במדידה שנערכה בפתיחת מבצע 'שאגת הארי'. על מנת לחשב את ההבדלים במשתנים השונים בין שלוש קבוצות התמיכה בממשלה, בוצעו ניתוחי שונות דו-גורמים למדידה חוזרת, עם המשתנה התוך נבדקי של "מספר המדידה" (1-9) ומשתנה בין נבדקי של "רמת התמיכה בממשלה" (תומכים, ניטרליים ומתנגדים, לפי החלוקה שהתקבלה במדידה האחרונה, המדידה התשיעית), על כלל סולמות המחקר. השאלה המקורית לגבי רמת התמיכה בממשלה הכילה חמש אפשרויות תגובה, ולכן כדי לייצר משתנה "רמת תמיכה בממשלה" שיכלול שלוש רמות בלבד, אוחדו הרמות בקצוות. כלומר: האיחוד יצר את הקבוצות הבאות: "מתנגדים"=איחוד של כל מי שענה שהוא '1-מתנגד/ת מאוד' או '2-מתנגד/ת'; 'ניטרליים'=משתתפים שהשיבו '3-לא תומכ/ת ולא מתנגד/ת'; 'תומכים'=איחוד

של כל מי שענה '4-תומכת/ת' ו-'5-תומכת/ת' מאוד'. בדו"ח הנוכחי מוצגים ממצאים שנמצאו מובהקים בניתוחים הסטטיסטיים. המאפיינים הדמוגרפיים של המשיבים מפורטים בלוח 2.

**לוח 2: מאפיינים דמוגרפיים ותמיכה בממשלה של המשיבים לשאלון המחקר
ב'שאלת הארי' (N=630)**

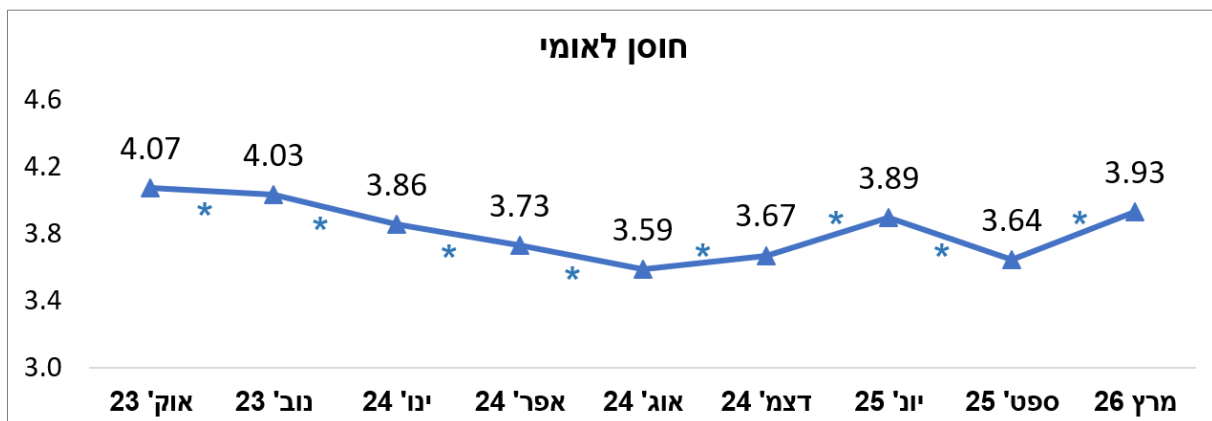
קבוצה	משיבי ם	%	ממוצע	סטיית תקן
18-30	57	9		
31-40	112	17.8		
41-50	131	20.8	52.11	15.27
51-60	112	17.8		
61-85	218	34.6		
1. גברים	365	57.9	-	-
2. נשים	265	42.1		
1. חילוני	332	52.7	-	-
2. מסורתית	195	31.0		
3. דתי	66	10.5		
4. דתי מאד (חרדי)	37	5.8		
1. הרבה יותר נמוכה	123	19.5		
2. נמוכה	110	17.5	2.81	1.22
3. ממוצע	224	35.5		
4. גבוהה	110	17.5		
5. הרבה יותר גבוהה	63	10.0		
1. יסודית	3	0.5	-	-
2. תיכונית	107	17.0		
3. על-תיכונית	159	25.2		
4. תואר ראשון (והנדסאי)	219	34.8		
5. תואר שני ומעלה	142	22.5		
1. רווק/ה	118	18.7	-	-
2. נשוי/אה	397	63.0		
3. גרוש/ה	65	10.3		
4. אלמן/ה	17	2.7		
5. חיה בזוגיות	33	5.3		
חלוקה לשלוש קבוצות מספר (אחוז)				
1. מתנגד/ת מאד	223	35.4	328	52.1
2. מתנגד/ת	105	16.7		
3. לא תומך/ת ולא מתנגד/ת	113	17.9	113	17.9
4. תומך/ת	96	15.2		
5. תומך/ת מאד	93	14.8	189	30.0

תוצאות

נציג תחילה את מדדי ההתמודדות החיוביים (ככל שהם עולים ההתמודדות טובה יותר):
 חוסן (לאומי, קהילתי ואיש), תקווה ומורל. לאחר מכן נציג את מדדי ההתמודדות השליליים (ככל שהם עולים ההתמודדות טובה פחות): תסמיני דחק, תפיסת איומים, תחושת סכנה, ותחושת ייאוש. כל סולם יוצג בשתי דרכים שונות: (א) ממצאי ממוצעים של המדגם הכולל, להבנת השינויים במדגם כולו לאורך תשע המדידות ו-(ב) ניתוח הממוצעים בחלוקה של המשיבים לשלוש קבוצות בהתאם לתמיכה בממשלה, לאורך תשע המדידות.

א. חוסן לאומי (סולם מדידה 1-6)

עיון בתמונה 1 מראה כי המגמה הכללית של ממוצע החוסן הלאומי לאורך המלחמה מראה נטייה לירידה, עם שלוש מדידות שבהן נצפתה עליה. עד המדידה החמישית נצפתה ירידה מובהקת ממדידה אחת לבאה. מהמדידה החמישית נצפית מגמה מעורבת של עליות וירידות מובהקות - עליה מובהקת במדידה שישית (שהתבצעה לאחר נפילת משטר אסד בסוריה) ושביעית (ההתקפה הראשונה על איראן, 'עם כלביא'), לאחר מכן ירידה מובהקת במדידה השמינית ושוב עליה מובהקת במדידה הנוכחית (ההתקפה השנייה על איראן, 'שאגת הארי'). השוואת רמת החוסן במדידה התשיעית אל מול המדידה הראשונה, מראה כי ממוצע החוסן נמוך יותר כיום, באופן מובהק, המעיד על כך שהחוסן הלאומי לא חזר לרמתו הראשונית, כפי שנצפה בתחילת המלחמה (במדידה הראשונה).

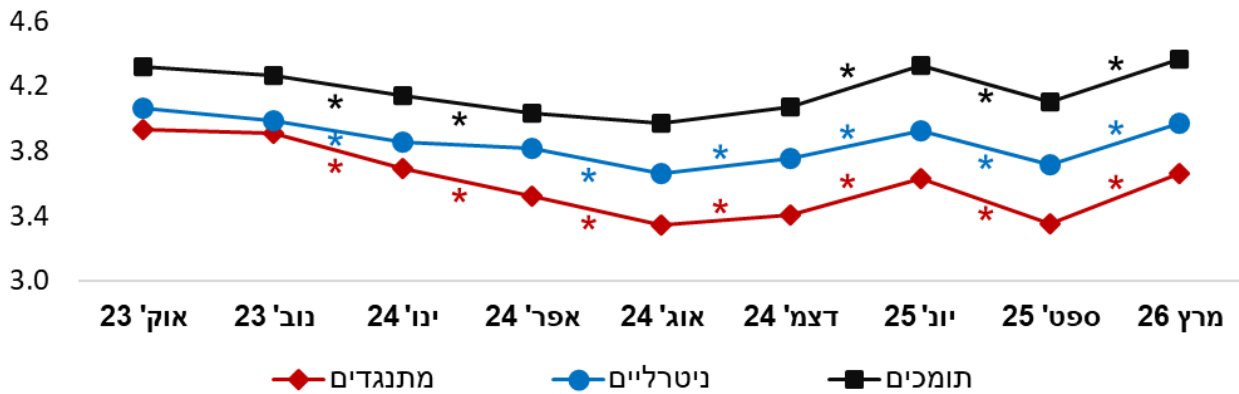

תמונה 1: ממוצע חוסן לאומי לאורך המלחמה במדגם כולו (N=630). כוכבית מסמלת הבדל מובהק בין כל שתי מדידות סמוכות. כשהכוכבית מתחת לקו, ההבדל מתבטא בירידה, כשהיא מעל לקו, הוא מתבטא בעליה.

בהתבסס על מחקרים קודמים בישראל, בהם נמצא כי מידת התמיכה בממשלה קשורה באופן מובהק עם מידת רמות החוסן ומנגנוני ההתמודדות, בדקנו את ממוצע החוסן הלאומי, בשבוע הראשון למבצע 'שאגת הארי' בחלוקה בהתאם למשתנה רמת התמיכה בממשלה.

עיון בתמונה 2 מראה כי לכל אורך המלחמה התומכים בממשלה מדווחים על חוסן לאומי גבוה מהניטרליים, ואלה גבוהים מהמתנגדים בכל המדידות, פרט למדידה השנייה שבה לא היה הבדל מובהק בין שתי קבוצות אלו. בנוסף, ניתן לראות כי ההבדלים בין שלוש הקבוצות הולכים וגדלים ככל שהמלחמה מתמשכת, עם פער שגדל באופן ברור וגלוי לעין, עד המדידה החמישית, וממשיך להישאר גדול ומשמעותי בכל המדידות הבאות. בחינת ההבדלים בין כל שתי מדידות סמוכות, מצביעה על כך שהדפוס שנגלה בכלל המדגם בארבע המדידות האחרונות נמצא גם בכל אחת משלוש הקבוצות בנפרד. לעומת זאת, הדפוס שנגלה בחמש המדידות הראשונות לא תמיד היה זהה בין הקבוצות, כך שהיו מדידות שבהן הירידה בחוסן הלאומי הייתה גדולה יותר מובהקת בקרב המתנגדים לממשלה, בעוד שקבוצות הניטרליים והתומכים הראו ירידה פחות משמעותית ולעתים גם לא מובהקת.

חוסן לאומי - לפי תמיכה בממשלה

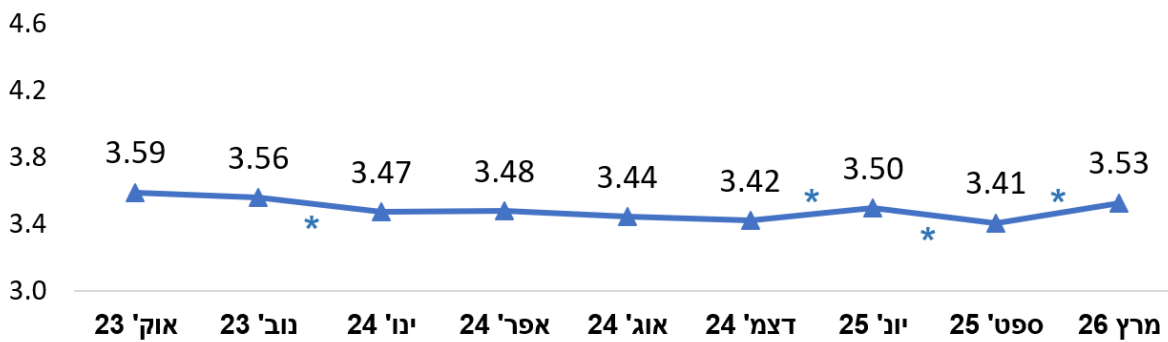

תמונה 2: ממוצע חוסן לאומי לאורך המלחמה לפי חלוקה לקבוצות תמיכה בממשלה (תומכים בצבע שחור; N=189; ניטרליים בצבע כחול; N=113; ומתנגדים בצבע אדום; N=328). כוכבית מסמלת הבדל מובהק בין כל שתי מדידות סמוכות. כשהכוכבית מתחת לקו הגרף, ההבדל מתבטא בירידה, כשהיא מעל לקו, הוא מתבטא בעליה.

ב. חוסן קהילתי (סולם 1-5)

כפי שניתן לראות בתמונה 3, ממוצע החוסן הקהילתי מצביע על שינויים מובהקים בחלק מן המדידות הסמוכות (ירידה מובהקת בין המדידה השנייה לשלישית ובין המדידה השביעית לשמינית, ועליה בין המדידה השישית לשביעית ובין המדידה השמינית לתשיעית). השוואת רמת החוסן במדידה התשיעית אל מול המדידה הראשונה, מראה כי ממוצע החוסן הקהילתי נמוך יותר כיום, באופן מובהק, המעיד על כך שהחוסן הקהילתי לא חזר לרמתו הראשונית, כפי שנצפה בתחילת המלחמה (במדידה הראשונה).

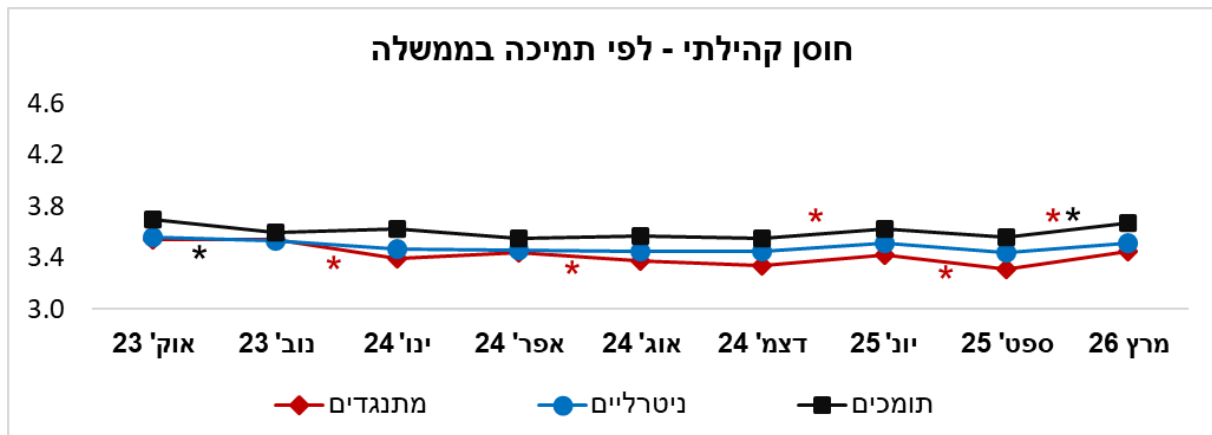
חוסן קהילתי

תמונה 3: ממוצע חוסן קהילתי לאורך המלחמה במדגם כולו (N=630). כוכבית מסמלת הבדל מובהק בין כל שתי מדידות סמוכות. כשהכוכבית מתחת לקו, ההבדל מתבטא בירידה, כשהיא מעל לקו, הוא מתבטא בעליה.

תמונה 4 מראה כי החוסן הקהילתי של התומכים בממשלה גבוה יותר בכל המדידות בהשוואה לשתי הקבוצות האחרות. יחד עם זאת, ההבדלים בין הניטרליים לשתי הקבוצות האחרות לא היה מובהקים באף אחת מתשע המדידות. ההבדלים בין תומכי הממשלה למתנגדים לממשלה היו מובהקים ברוב המדידות (למעט במדידות השנייה והרביעית). יש לציין כי החוסן הקהילתי של המתנגדים לממשלה במדידה התשיעית ('שאגת הארי') נמוך יותר מהחוסן הקהילתי

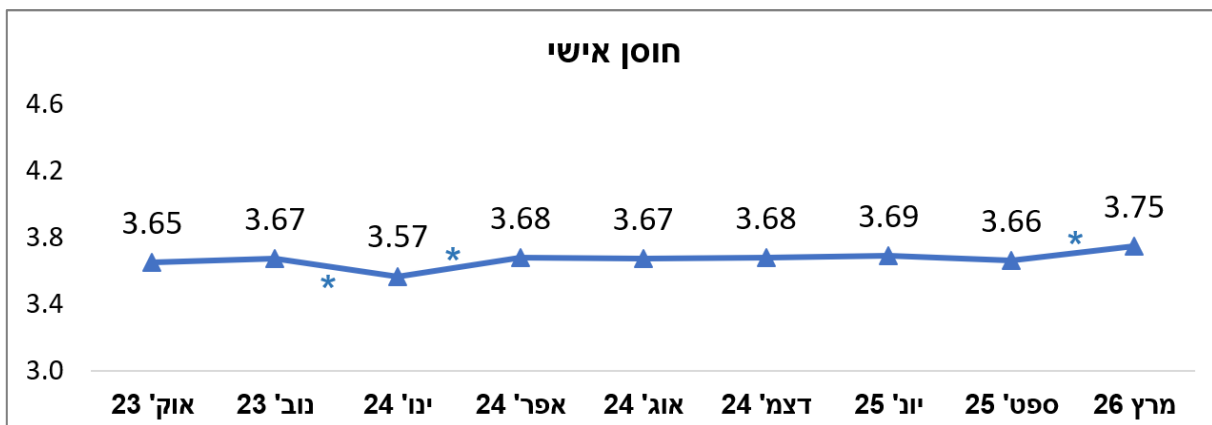
שלחם, בהשוואה למדידה הראשונה (התקפת 7 לאוקטובר 23) והבדל זה מובהק סטטיסטית, בעוד התומכים בממשלה והניטרליים מדווחים על חוסן קהילתי דומה ברמתו במדידה התשיעית בהשוואה למדידה הראשונה.

תמונה 4: ממוצע חוסן קהילתי לאורך המלחמה לפי חלוקה לקבוצות תמיכה בממשלה (תומכים בצבע שחור; N=189; ניטרליים בצבע כחול; N=113; ומתנגדים בצבע אדום; N=328). כוכבית מסמלת הבדל מובהק בין כל שתי מדידות סמוכות. כשהכוכבית מתחת לקו הגרף, ההבדל מתבטא בירידה, כשהיא מעל לקו, הוא מתבטא בעליה.

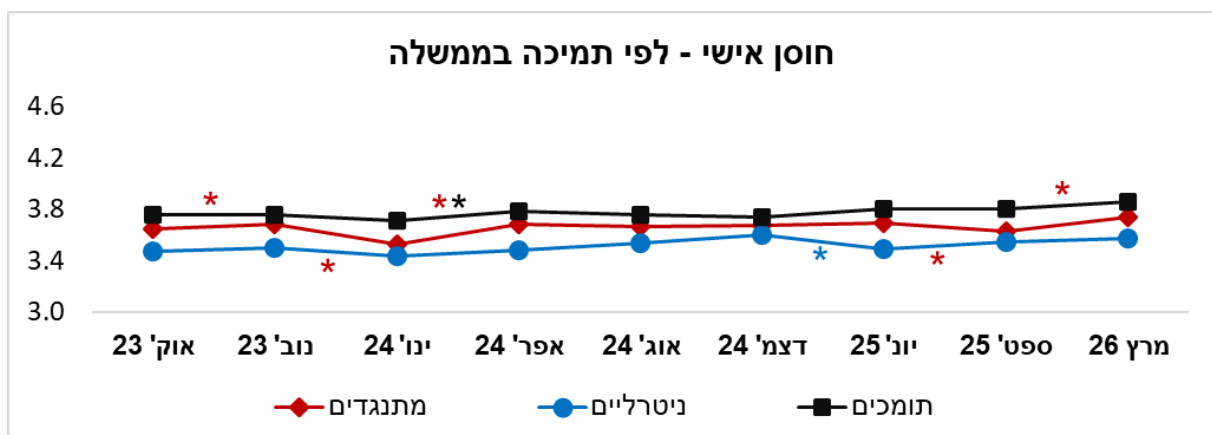
ג. חוסן אישי (סולם 1-5)

החוסן האישי מראה על מגמה של עליה מתחילת המלחמה ועד למדידה האחרונה. החוסן האישי ירד באופן מובהק במדידה השלישית (3 חדשים לאחר מתקפת שביעי באוקטובר) ועלה באופן מובהק מיד לאחר המתקפה האיראנית באפריל 2024. לאחר מכן לא נצפה שינוי מובהק ברמות החוסן האישי עד לאחר פתיחת מבצע 'שאגת הארי', כאשר במדידה זו נצפתה עליה מובהקת לעומת כל המדידות הקודמות, קרי, ממוצע רמת החוסן האישי לאחר מבצע 'שאגת הארי' הוא הגבוה ביותר שנצפה לאורך המלחמה כולה.

תמונה 5: ממוצע חוסן אישי לאורך המלחמה במדגם כולו (N=630). כוכבית מסמלת הבדל מובהק בין כל שתי מדידות סמוכות. כשהכוכבית מתחת לקו, ההבדל מתבטא בירידה, כשהיא מעל לקו, הוא מתבטא בעליה.

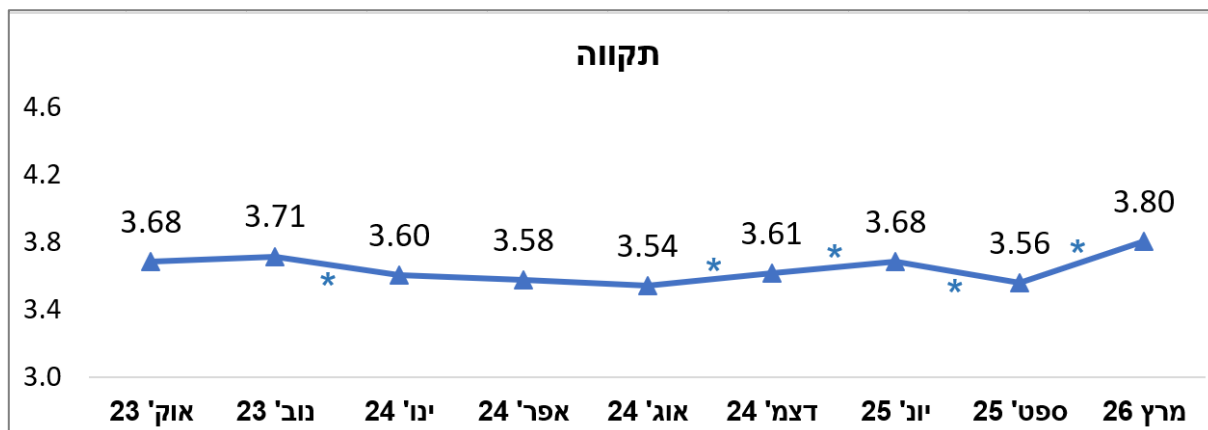
תמונה 6 מציגה חוסן אישי לפי שלוש קבוצות של מידת התמיכה בממשלה. התומכים בממשלה מדווחים על חוסן אישי גבוה יותר בהשוואה לשתי הקבוצות האחרות לאורך כל תשע המדידות. קבוצת המתנגדים מראה חוסן אישי גבוה יותר משל הניטרליים, אך ברוב המדידות לא נמצא הבדל מובהק בין המתנגדים לתומכים (פרט למדידות 3 ו-8). נמצאו הבדלים מובהקים בין הניטרליים ובין שתי הקבוצות האחרות (פרט למדידה 3, שבה לא היה הבדל מובהק מול המתנגדים, ומדידה 6, בה לא היה כלל הבדל בין שלוש הקבוצות). כל שלוש הקבוצות מדווחות על חוסן אישי גבוה יותר במדידה האחרונה (מבצע 'שאגת הארי'), בהשוואה למדידה הראשונה (מתקפת 7 באוקטובר 23), אך ההבדל היה מובהק סטטיסטית רק בקרב המתנגדים והניטרליים. קרי, התמונה הכללית, מעבר למידת התמיכה בממשלה, היא של עליה בחוסן האישי לאורך המלחמה, תוך שמירת ההבדלים בין קבוצת הניטרליים ובין שתי הקבוצות האחרות, שאינן נבדלות באופן משמעותי בחוסן האישי שלהן זו מזו.

תמונה 6: ממוצע חוסן אישי לאורך המלחמה לפי חלוקה לקבוצות תמיכה בממשלה (תומכים בצבע שחור: N=189; ניטרליים בצבע כחול: N=113; ומתנגדים בצבע אדום: N=328). כוכבית מסמלת הבדל מובהק בין כל שתי מדידות סמוכות. כשהכוכבית מתחת לקו הגרף, ההבדל מתבטא בירידה, כשהיא מעל לקו, הוא מתבטא בעליה.

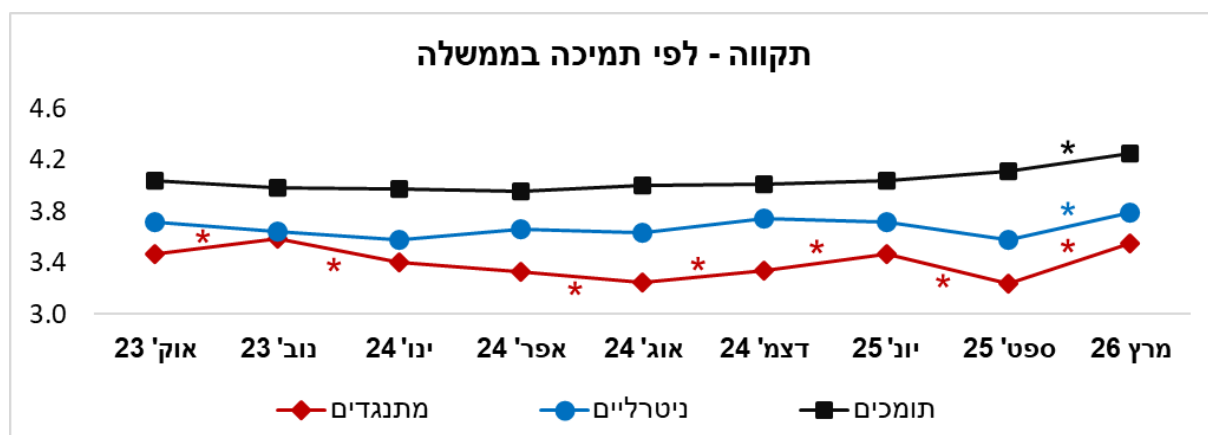
ד. תקווה

עיון בתמונה 7 מראה כי ממוצע התקווה עלה וירד מספר פעמים לאורך המלחמה: נמצאה ירידה מובהקת בין המדידה השנייה והשלישית וכן בין המדידה השביעית והשמינית. עליות מובהקות נמצאו בין מדידה חמישית לשישית, ובין מדידה שישית לשביעית וכן בין המדידה השמינית למדידה התשיעית (האחרונה).

תמונה 7: ממוצע תקווה לאורך המלחמה במדגם כולו (N=630). כוכבית מסמלת הבדל מובהק בין כל שתי מדידות סמוכות. כשהכוכבית מתחת לקו, ההבדל מתבטא בירידה, כשהיא מעל לקו, הוא מתבטא בעליה.

תמונה 8 מראה כי התומכים בממשלה מדווחים על רמת התקווה הגבוהה ביותר, אחריהם קבוצת הניטרליים ולבסוף קבוצת המתנגדים, שמדווחים על הרמה הנמוכה ביותר של תקווה. ממצא זה עקבי בכל תשע המדידות וההבדל בין שלוש הקבוצות היה מובהק בכולן, פרט להבדל לא מובהק בין הניטרליים והמתנגדים במדידה השנייה. יש לציין כי פרט לעליה בין המדידה השמינית והמדידה התשיעית, שהייתה מובהקת בכל שלוש הקבוצות, בכל שאר המדידות, קבוצת הניטרליים וקבוצת התומכים לא הראו שינויים מובהקים ברמות התקווה שלהם. מכך ניתן להסיק שהשינויים שהוצגו בכלל המדגם בתמונה 7, נובעים באופן כמעט בלעדי מהשינויים שהציגו מתנגדי הממשלה.

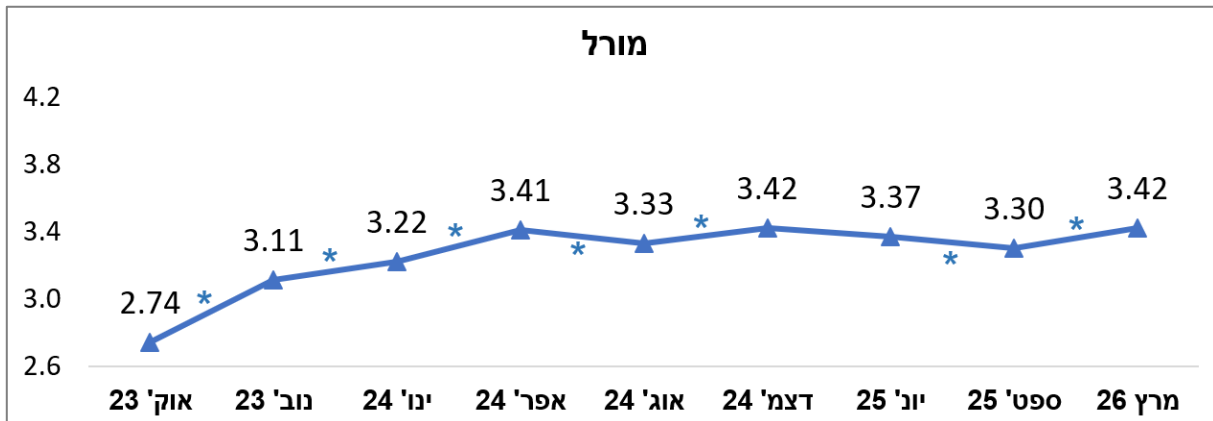

תמונה 8: ממוצע תקווה לאורך המלחמה לפי חלוקה לקבוצות תמיכה בממשלה (תומכים בצבע שחור; N=189; ניטרליים בצבע כחול; N=113; ומתנגדים בצבע אדום; N=328). כוכבית מסמלת הבדל מובהק בין כל שתי מדידות סמוכות. כשהכוכבית מתחת לקו הגרף, ההבדל מתבטא בירידה, כשהיא מעל לקו, הוא מתבטא בעליה.

ה. מורל

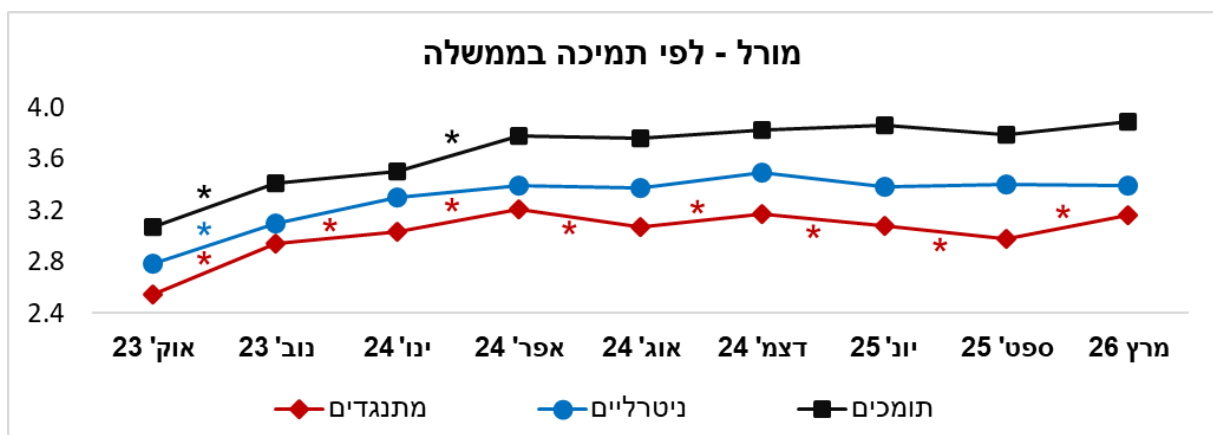
תמונה 9 מראה כי ממוצע המורל עלה במידה משמעותית לאורך המלחמה. פרט לשתי מדידות שבהן נמצאו ירידות מובהקות (בין המדידה הרביעית לחמישית ובין המדידה השביעית לשמינית) ומדידה נוספת שבה הייתה ירידה לא מובהקת (בין המדידה השישית לשביעית), בכל

שאר המדידות נמצאה עליה, לעתים אף גדולה יחסית, ובכל המקרים היא הייתה מובהקת סטטיסטית.

תמונה 9: ממוצע תקווה לאורך המלחמה במדגם כולו (N=630). כוכבית מסמלת הבדל מובהק בין כל שתי מדידות סמוכות. כשהכוכבית מתחת לקו, ההבדל מתבטא בירידה, כשהיא מעל לקו, הוא מתבטא בעליה.

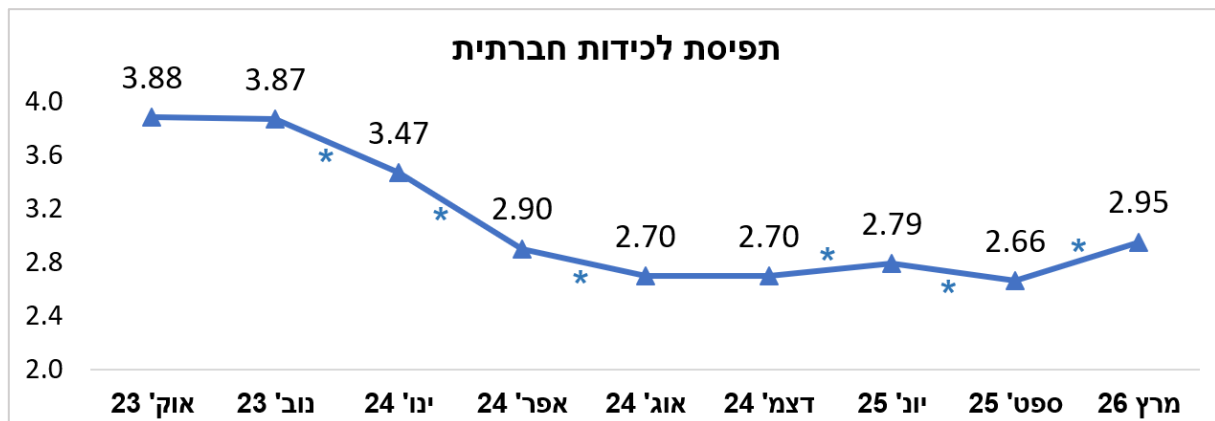
תמונה 10 מראה דפוס דומה לזה שנמצא עבור התקווה. התומכים בממשלה מדווחים על רמת המורל הגבוהה ביותר, אחריהם קבוצת הניטרליים ולבסוף קבוצת המתנגדים, שמדווחים על הרמה הנמוכה ביותר של מורל. ממצא זה היה עקבי בכל תשע המדידות וההבדל בין שלוש הקבוצות היה מובהק בכולן, פרט להבדל לא מובהק בין הניטרליים והמתנגדים במדידה השנייה ובין הניטרליים והתומכים במדידות השלישית והרביעית. עוד ניתן לראות שפרט לעליה בין המדידה הראשונה והשנייה, שהייתה מובהקת בכל שלוש הקבוצות, ולעליה מובהקת בין המדידה השלישית לרביעית שהייתה מובהקת בקרב התומכים והמתנגדים, בכל שאר המדידות קבוצת הניטרליים וקבוצת התומכים לא הראו שינויים מובהקים ברמות המורל שלהם. מכך ניתן להסיק שהשינויים שהוצגו בכלל המדגם בתמונה 9, נובעים באופן כמעט בלעדי מהשינויים שהציגו מתנגדי הממשלה.

תמונה 10: ממוצע מורל לאורך המלחמה לפי חלוקה לקבוצות תמיכה בממשלה (תומכים בצבע שחור; N=189; ניטרליים בצבע כחול; N=113; ומתנגדים בצבע אדום; N=328). כוכבית מסמלת הבדל מובהק בין כל שתי מדידות סמוכות. כשהכוכבית מתחת לקו הגרף, ההבדל מתבטא בירידה, כשהיא מעל לקו, הוא מתבטא בעליה.

1. תפיסת לכידות חברתית (סולם 1-5)

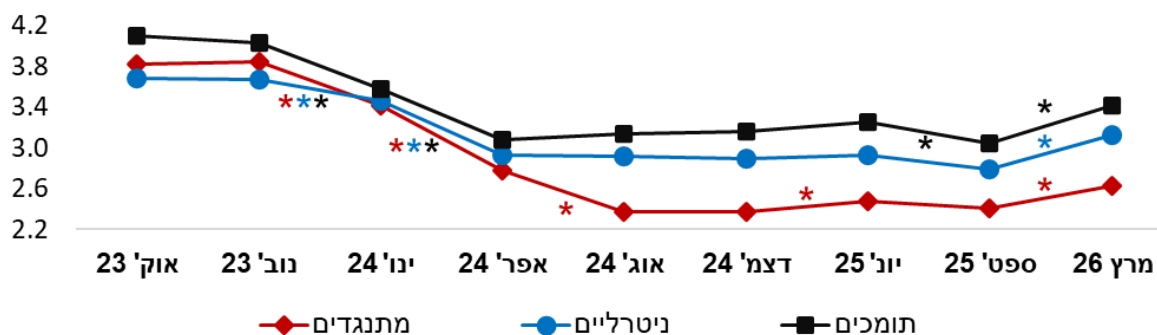
תמונה 11 מציגה את תפיסת הלכידות החברתית לאורך המדידות ומראה כי ממוצע תפיסת הלכידות החברתית ירד במידה משמעותית ביותר לאורך המלחמה. למעשה משתנה זה הוא המשתנה שהראה את הירידה המשמעותית ביותר מבין כלל המשתנים במחקרנו. בין המדידה השנייה והחמישית נצפו מגמות ירידה חדות ומובהקות. בין המדידה השישית והתשיעית, ממוצע משתנה זה נע בין ירידות ועליות קלות, שחלקן מובהקות. יש להדגיש כי העליות במדידות אלו נרשמו בשתי המדידות שבהן האירועים הביטחוניים היו משמעותיים יותר. כלומר, בין מדידה שישית לשביעית (עם כלביא) ובין מדידה שמינית לתשיעית (ישאגת הארי). עם זאת אפילו במדידה התשיעית הערך של תפיסת הלכידות החברתית היה נמוך משמעותית ובאופן מובהק מול המדידה הראשונה שבוצעה עם פרוץ המלחמה (מעט אחרי השביעי לאוקטובר 2023).

תמונה 11: ממוצע תפיסת לכידות חברתית לאורך המלחמה במדגם כולו (N=630). כוכבית מסמלת הבדל מובהק בין כל שתי מדידות סמוכות. כשהכוכבית מתחת לקו, ההבדל מתבטא בירידה, כשהיא מעל לקו, הוא מתבטא בעליה.

תמונה 12 מציגה את תפיסת הלכידות החברתית לאורך המדידות בהתאם לרמת התמיכה בממשלה. ניתן לראות כי על אף שכמעט בכל המדידות תפיסת הלכידות החברתית הייתה גבוהה יותר בקרב תומכי הממשלה, לאחר מכן בקרב הניטרליים ולבסוף בקרב המתנגדים לממשלה, ההבדלים בין הקבוצות לא תמיד היו מובהקים. מהמדידה החמישית ואילך נפתח פער משמעותי ובוטל יותר בין הקבוצות. בשתי המדידות הראשונות ההבדל היה מובהק בין התומכים בממשלה ובין שתי הקבוצות האחרות, שלא היה הבדל מובהק ביניהן. במדידות השלישית והרביעית נותר הבדל מובהק בין התומכים למתנגדים אבל לא היה הבדל מובהק בין הניטרליים ובין אף אחת משתי הקבוצות האחרות. ואילו בכל שאר המדידות (מהחמישית עד התשיעית) ההבדלים בין כל שלושת הקבוצות היו מובהקים. עוד ניתן לראות שהדפוס שהתקבל במדגם הכללי (תמונה 11) נובע למעשה מכך שכל שלוש הקבוצות הראו ירידה משמעותית בתחילת המדידות עם התייצבות בהמשך, אם כי עוצמת הירידה הראשונית הייתה שונה בין הקבוצות. הירידה התייצבה בקרב הניטרליים והתומכים כבר במדידה הרביעית, ואילו בקרב המתנגדים לממשלה הירידה העמיקה עוד יותר במדידה החמישית ורק אז התייצבה. מגמות העליה במהלך האירועים מול איראן נראו בקרב כל שלוש הקבוצות, אך בעוד העליה הייתה מובהקת בקרב כולם במדידה התשיעית (ישאגת הארי), היא הייתה מובהקת רק בקרב מתנגדי הממשלה במדידה השביעית (עם כלביא). לעומת זאת, הירידה שנצפתה בין מדידה שביעית ושמינית הייתה מובהקת רק בקרב תומכי הממשלה.

תפיסת לכידות חברתית - לפי תמיכה בממשלה

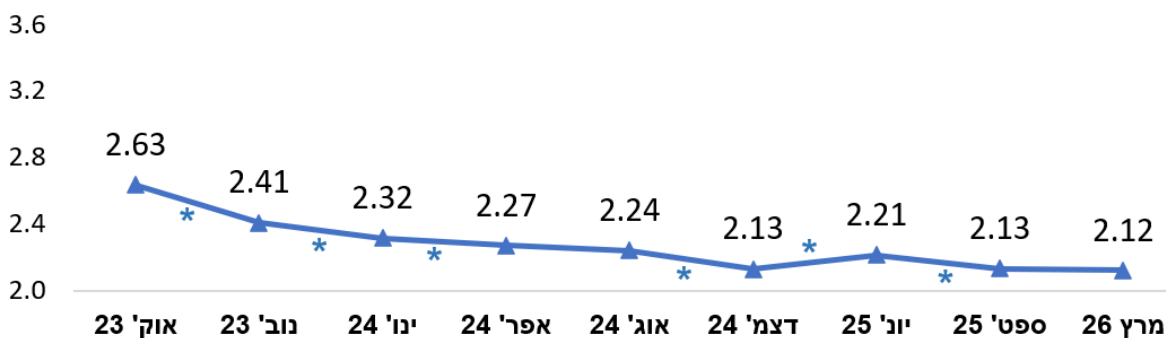

תמונה 12: ממוצע תפיסת לכידות חברתית לאורך המלחמה לפי חלוקה לקבוצות תמיכה בממשלה (תומכים בצבע שחור: N=189; ניטרליים בצבע כחול: N=113; ומתנגדים בצבע אדום: N=328). כוכבית מסמלת הבדל מובהק בין כל שתי מדידות סמוכות. כשהכוכבית מתחת לקו הגרף, ההבדל מתבטא בירידה, כשהיא מעל לקו, הוא מתבטא בעליה.

ו. תסמיני דחק – חרדה ודיכאון (סולם 1-5)

כפי שניתן לראות בתמונה 13, תסמיני הדחק נמצאים בירידה לאורך החלק הארי של המלחמה. ממוצע התסמינים יורד עד המדידה השישית וברוב המקרים באופן מובהק (פרט להבדל לא מובהק בין המדידה הרביעית לחמישית). במדידה השביעית (עם כלביא) נצפתה עליה מובהקת (ביחס למדידה השישית), לאחר מכן נצפתה ירידה מובהקת במדידה השמינית, שנותרת ללא שינוי במדידה התשיעית. לפיכך, העליה היחידה בתסמיני הדחק לאורך המלחמה נצפתה במסגרת מבצע 'עם כלביא' (המלחמה הראשונה מול איראן).

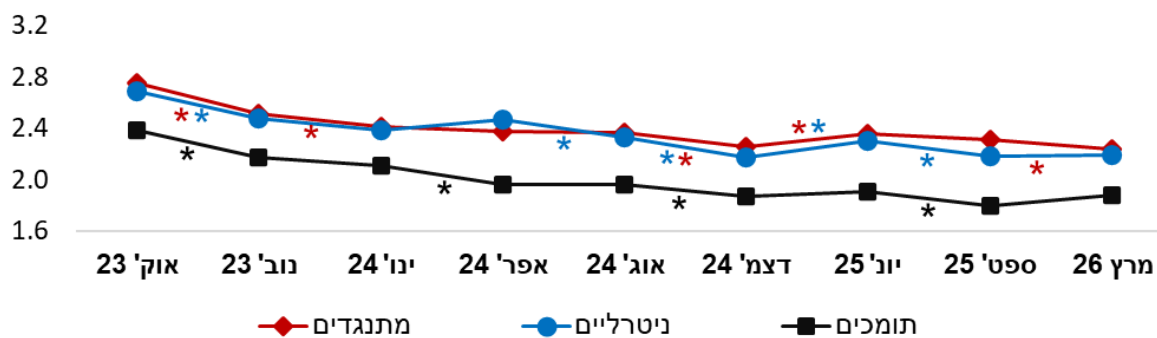
תסמיני דחק

תמונה 13: ממוצע תסמיני דחק לאורך המלחמה במדגם כולו (N=630). כוכבית מסמלת הבדל מובהק בין כל שתי מדידות סמוכות. כשהכוכבית מתחת לקו, ההבדל מתבטא בירידה, כשהיא מעל לקו, הוא מתבטא בעליה.

תמונה 14 מציגה את רמות תסמיני הדחק לפי מידת התמיכה בממשלה ומראה כי קבוצות המתנגדים לממשלה והניטרליים מדווחים על ממוצעי תסמיני דחק דומים, ללא הבדל ביניהם, ובאופן מובהק גבוה יותר בהשוואה לקבוצת התומכים בממשלה. כל שלושת הקבוצות מדווחות על ירידה מתמדת ברמת תסמיני הדחק לאורך המלחמה, למעט העליה המובהקת בתסמינים במדידה השביעית (עם כלביא) בקרב המתנגדים והניטרליים.

תסמיני דחק - לפי תמיכה בממשלה

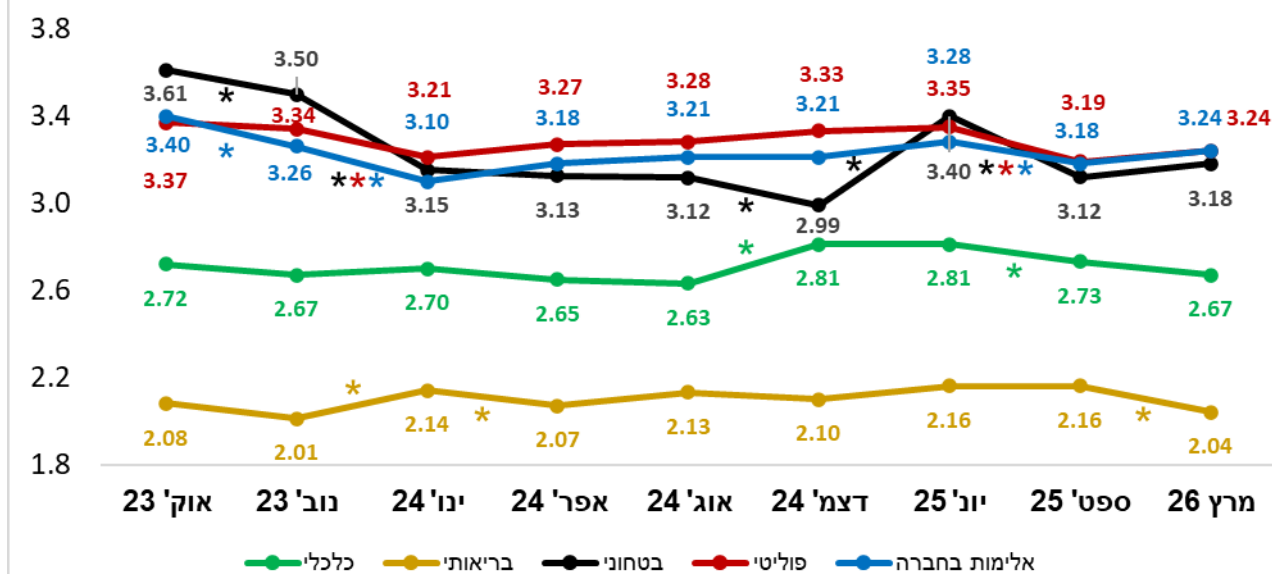

תמונה 14: ממוצע תסמיני דחק לאורך המלחמה לפי חלוקה לקבוצות תמיכה בממשלה (תומכים בצבע שחור: N=189; ניטרליים בצבע כחול: N=113; ומתנגדים בצבע אדום: N=328). כוכבית מסמלת הבדל מובהק בין כל שתי מדידות סמוכות. כשהכוכבית מתחת לקו הגרף, ההבדל מתבטא בירידה, כשהיא מעל לקו, הוא מתבטא בעליה.

ז. תפיסת איומים (סולם 1-5)

על מנת לנתח את תפיסת האיומים נבחנו כל אחד מחמשת האיומים שנבדקו לכל אורך תשע המדידות בנפרד. מאחר וכל אחד מהם מציג גורם איום אחר, חשוב לבחון איזה מהם הוא המאיים ביותר ומהם השינויים לאורך המדידות, בכל איום בנפרד. תמונה 15 מציגה את הגרף עבור חמשת האיומים השונים ובה ניתן לראות שהאיום הבטחוני, כצפוי, היה האיום המשמעותי ביותר בעוצמתו (לעומת כל האיומים האחרים ולעומת כל המדידות האחרות) במדידה הראשונה, מיד אחרי מתקפת השביעי לאוקטובר. יחד עם זאת, איום זה לא שמר על מקומו כאיום המשמעותי ביותר לאורך כלל המדידות אלא הלך ופחת, ולרוב באופן מובהק, עד המדידה השישית. למעשה, כבר במדידה השלישית האיום הבטחוני יורד ברמתו אל מתחת לאיום הפוליטי, ומהמדידה הרביעית ואילך הוא יורד גם אל מתחת לאיום האלימות בחברה הישראלית. אמנם, בעקבות מבצע 'עם כלביא' (מדידה שביעית) עלה האיום הבטחוני באופן מובהק, ושוב נמצא כאיום המוביל מבין האיומים שנבדקו, אך הוא שוב ירד במדידה השמינית והתשיעית (אם כי לא לרמה של המדידה השישית). בנוסף, ניתן לראות שהאיום הפוליטי הוא זה שאותו החשיב המדגם כאיום המשמעותי ביותר באופן עקבי (למעט שלוש מדידות: בסמיכות קרובה לפרוץ המלחמה - במדידה הראשונה והשנייה, ובהתקפה הראשונה על איראן, 'עם כלביא', במדידה השביעית). לאחריו, ללא הבדל גדול בערכים, ניצב איום האלימות בחברה הישראלית. שני סוגי איומים אלו היו גבוהים יחסית וכמעט לא נמצאו בהם שינויים לאורך המדידות (פרט לירידה מובהקת בין המדידה הראשונה לשנייה באיום הפוליטי ובין המדידה השנייה לשלישית והשביעית לשמינית, בשני האיומים). האיום הכלכלי קיבל ערכים יותר נמוכים משלושת האיומים הקודמים וגם הוא היה יחסית יציב לאורך הדגמות, פרט לעליה מובהקת בין מדידה חמישית לשישית והירידה המובהקת בין מדידה שביעית ושמינית. לבסוף, האיום הבריאותי היה בעל הערכים הנמוכים ביותר וגם הוא היה יציב לאורך המדידות, פרט לעליה מובהקת בין מדידה שנייה ושלישית וירידה מובהקת בין מדידה שלישית ורביעית ובין מדידה שמינית ותשיעית.

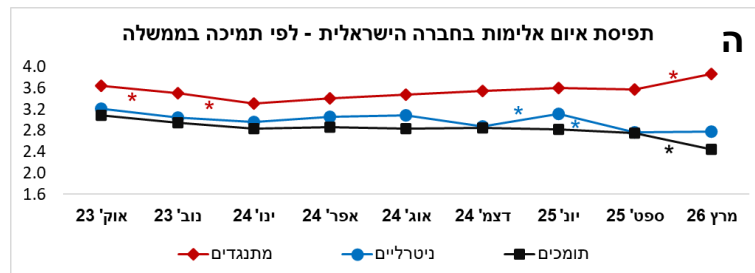
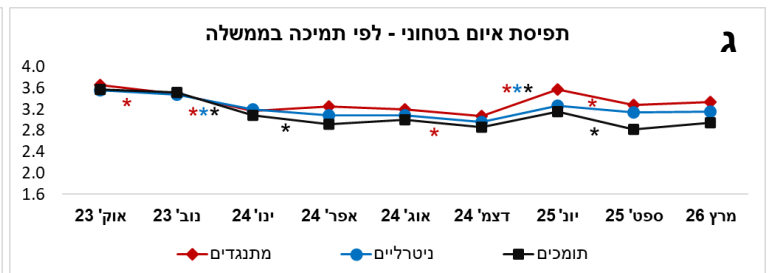
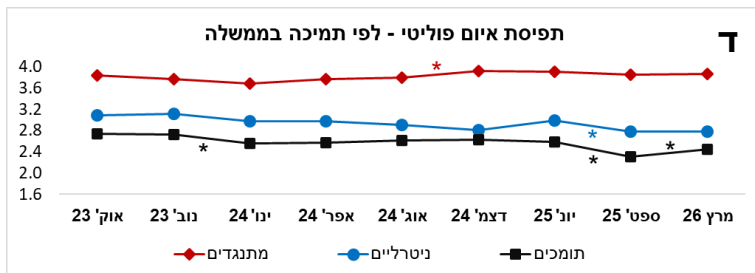
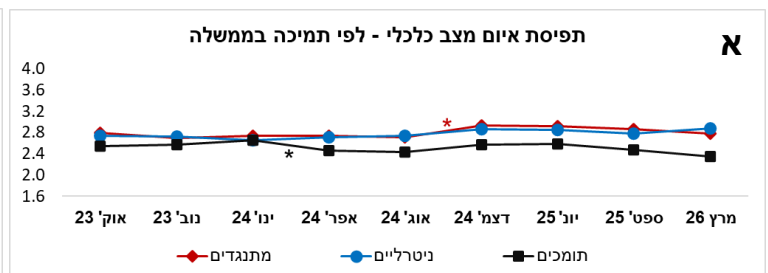
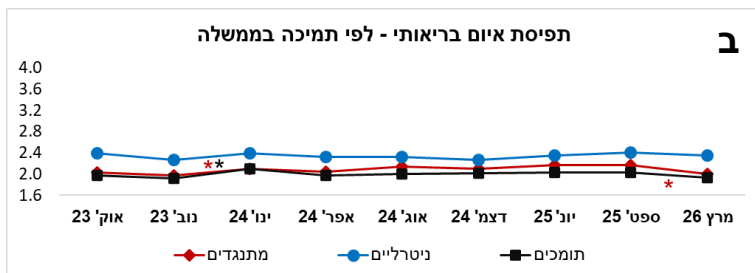
תפיסת איומים

תמונה 15: ממוצע תפיסת איומים לאורך המלחמה במדגם כולו (N=630) בהתאם לסוג האיום: כלכלי (בירוק), בריאותי (בכתום), בטחוני (בשחור), פוליטי (באדום) ואיום האלימות בחברה הישראלית (בכחול). כוכבית מסמלת הבדל מובהק בין כל שתי מדידות סמוכות. כשהכוכבית מתחת לקו, ההבדל מתבטא בירידה, כשהיא מעל לקו, הוא מתבטא בעליה.

תמונה 16 מציגה את תפיסות חמשת האיומים בהתאם לרמת התמיכה בממשלה. ניתן לראות שברוב האיומים קבוצת המתנגדים לממשלה תפסו את האיום כגבוה יותר לעומת שתי הקבוצות האחרות, ולעתים קרובות הבדלים אלו היו מובהקים סטטיסטית. יוצא הדופן היחיד הוא איום מצב הבריאות שבאופן עקבי נתפס כיותר מאיים בקרב קבוצת הניטרליים. ההבדל בינם ובין התומכים בממשלה היה מובהק בכל תשע המדידות ובינם ובין המתנגדים לממשלה היה מובהק במרביתן (פרט למדידות שישית ושביעית). ההבדל הגדול ביותר בין מתנגדי הממשלה לבין תומכיה וגם בינם ובין קבוצת הניטרליים נצפה באיום הפוליטי, שם ההבדלים ביו הקבוצות היו הגדולים ביותר ונשארו כך לאורך כל המדידות, עם הבדל מובהק בין שלוש הקבוצות בכל תשע המדידות. הפער המשמעותי הבא בין הקבוצות נצפה באיום האלימות בחברה הישראלית. ניתן לראות כי הפער בין הקבוצות ביחס לאיום זה אף הולך ומתרחב עם התקדמות המדידות, ובמיוחד מהמדידה השישית ואילך. עד המדידה השישית היה הבדל מובהק בין מתנגדי הממשלה לבין שתי הקבוצות האחרות, אך לא נצפה הבדל מובהק בין הניטרליים לתומכי הממשלה. אולם, ממדידה זו ואילך (למעט המדידה שמינית) ניכרים הבדלים מובהקים גם בין הניטרליים לתומכים. הבדלים אלו נובעים תחילה מהעליה המובהקת ברמת האיום הנתפס אצל הניטרליים (ממדידה שישית לשביעית), אך במדידה התשיעית הם נובעים מתהליך אחר - מהירידה המובהקת והחדה בתפיסת האיום בקרב תומכי הממשלה. ממצא זה מענין במיוחד לאור העובדה שבאותה מדידה ממש (מדידה תשיעית), מתנגדי הממשלה מציגים תמונה הפוכה לחלוטין מהתומכים בה, כלומר מראים עליה מובהקת בתפיסת האיום של אלימות בחברה הישראלית. לאור זאת, הפער בין הקבוצות במדידה התשיעית הוא הגדול ביותר שנצפה עד כה. שני האיומים שבהם הפער בין הקבוצות היה הקטן ביותר, אם כי גם בהם ניתן לראות שהוא הולך וגדל מעט עם המדידות, הם האיום הכלכלי והבטחוני. האיום הכלכלי נתפס כמאיים במידה שווה, ללא הבדל מובהק, בכל המדידות בקרב

מתנגדי הממשלה והניטרליים. לעומת זאת, ברוב המדידות, מתנגדי הממשלה מציגים רמה נמוכה יותר של תפיסת איום כלכלי, שהייתה מובהקת, לעומת המתנגדים לממשלה בכל המדידות, למעט במדידות השנייה והשלישית. ההבדלים בין התומכים ובין הניטרליים היו מובהקים רק החל מהמדידה החמישית ואילך, למעט במדידה השביעית שבה ההבדל לא היה מובהק. לבסוף, באיום הבטחוני לא נצפו הבדלים מובהקים בין הקבוצות בשלוש המדידות הראשונות; קרי, הירידה שנצפתה עד למדידה השלישית, נצפתה בכל הקבוצות, ללא הבדל ביניהן. במדידה הרביעית התחיל להיפתח פער שהיה משמעותי ומובהק גם בכל המדידות הבאות בין התומכים בממשלה לבין מתנגדיה. הפער מול קבוצת הניטרליים היה פחות משמעותי ופחות עקבי. הוא היה מובהק רק בשני מקרים - מול המתנגדים במדידה השביעית, ומול התומכים במדידה השמינית.

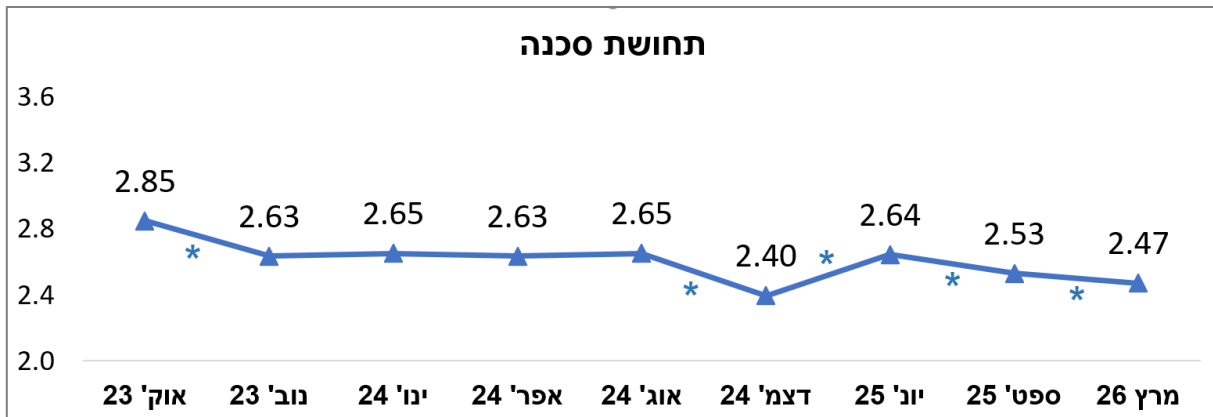

תמונה 16: ממוצע תפיסת איומים לאורך המלחמה לפי חלוקה לקבוצות תמיכה בממשלה (תומכים בצבע שחור: N=189; ניטרליים בצבע כחול: N=113; ומתנגדים בצבע אדום: N=328): א. איום כלכלי; ב. איום בריאותי; ג. איום בטחוני; ד. איום פוליטי; ה. איום האלימות בחברה הישראלית.. כוכבית מסמלת הבדל מובהק בין כל שתי מדידות סמוכות. כשהכוכבית מתחת לקו הגרף, ההבדל מתבטא בירידה, כשהיא מעל לקו, הוא מתבטא בעליה.

ח. תחושת סכנה (סולם 1-5)

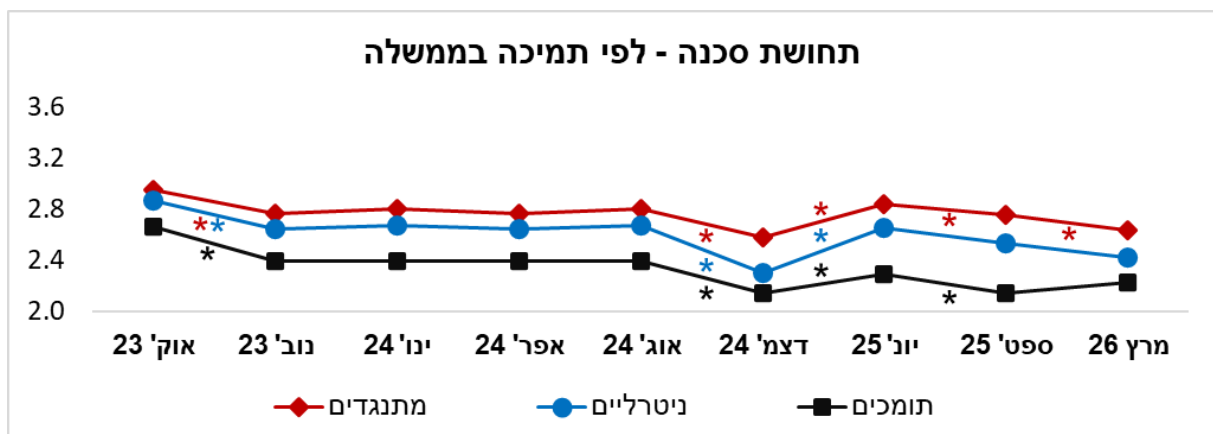
תמונה 17 מראה כי תחושת הסכנה ירדה באופן מובהק במדידה השנייה (חמישה שבועות לאחר מתקפת החמאס), ולאחר מכן נצפתה שוב ירידה מובהקת בין המדידה החמישית לשישית (לאחר נפילת משטר אסד). בהמשך, נצפתה עליה מובהקת במדידה השביעית (עם כלביא')

ולאחריה ירידות מובהקות בשתי המדידות הבאות. למעשה, העליה המובהקת היחידה לאורך המלחמה בתחושות הסכנה התרחשה בזמן מבצע 'עם כלביא' (המלחמה הראשונה עם איראן). באופן כללי, בהשוואה למדידה הראשונה (מתקפת החמאס באוקטובר 2023), תחושות הסכנה במדידה התשיעית נמוכות יותר באופן מובהק.

תמונה 17: ממוצע תפיסת סכנה לאורך המלחמה במדגם כולו (N=630). כוכבית מסמלת הבדל מובהק בין כל שתי מדידות סמוכות. כשהכוכבית מתחת לקו, ההבדל מתבטא בירידה, כשהיא מעל לקו, הוא מתבטא בעליה.

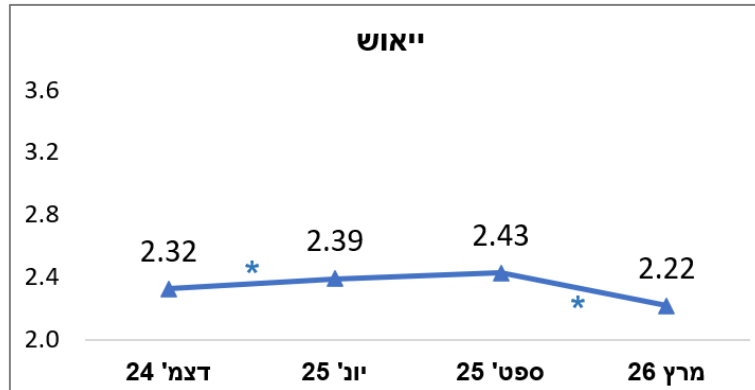
כפי שניתן לראות בתמונה 18, ממוצע תחושות הסכנה לפי מידת התמיכה בממשלה, מראה כי קבוצת התומכים בממשלה מדווחת על תחושות סכנה נמוכות יותר לאורך המלחמה, בהשוואה לשתי הקבוצות האחרות. ההבדלים בין קבוצת התומכים לשתי הקבוצות האחרות היו מובהקים בכל המדידות. לעומת זאת, למרות שבכל המדידות המתנגדים דיווחו על תחושות סכנה גבוהה יותר בהשוואה לניטרליים, הבדל זה היה מובהק סטטיסטית רק במדידות השישית, השמינית והתשיעית.

תמונה 18: ממוצע תחושת סכנה לאורך המלחמה לפי חלוקה לקבוצות תמיכה בממשלה (תומכים בצבע שחור; N=189; ניטרליים בצבע כחול; N=113; ומתנגדים בצבע אדום; N=328). כוכבית מסמלת הבדל מובהק בין כל שתי מדידות סמוכות. כשהכוכבית מתחת לקו הגרף, ההבדל מתבטא בירידה, כשהיא מעל לקו, הוא מתבטא בעליה.

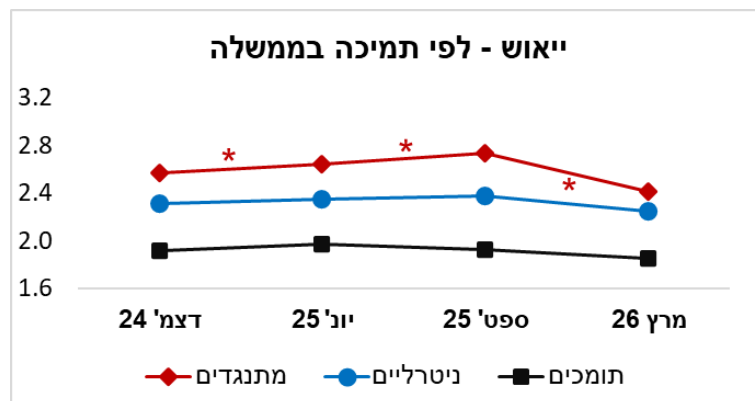
ט. תחושות ייאוש (סולם 1-5, נמדד רק במדידות 5-9)

סולם רמת הייאוש נבחן רק בארבע המדידות האחרונות. תמונה 19 מראה כי במדידה השביעית (עם כלביא') עלה ממוצע הייאוש בצורה מובהקת והמשיך לעלות (אך באופן לא מובהק) גם במדידה השמינית והגיע לרמה הגבוהה ביותר שנצפתה עד כה. במדידה התשיעית (ישאגת הארי') ירדה רמת הייאוש באופן מובהק.

תמונה 19: ממוצע ייאוש לאורך המלחמה בארבע המדידות האחרונות במדגם כולו (N=630). כוכבית מסמלת הבדל מובהק בין כל שתי מדידות סמוכות. כשהכוכבית מתחת לקו, ההבדל מתבטא בירידה, כשהיא מעל לקו, הוא מתבטא בעליה.

תמונה 20 מראה את ממוצע תחושות הייאוש לפי רמת התמיכה בממשלה. מתנגדי הממשלה מדווחים על מידת הייאוש הגבוהה ביותר, לאחריהם קבוצת הניטרליים ולבסוף קבוצת התומכים שמדווחים על רמת הייאוש הנמוכה ביותר. ההבדלים בין שלוש הקבוצות היו מובהקים בכל המדידות, פרט להבדל לא מובהק בין המתנגדים לניטרליים במדידה האחרונה. עוד ניתן לראות שבעוד שההבדלים הקלים בין המדידות השונות בקרב התומכים והניטרליים לא היו מובהקים באף אחת מההשוואות בין שתי מדידות סמוכות, בקרב קבוצת המתנגדים לממשלה, כל ההשוואות בין שתי מדידות סמוכות היו מובהקות. בין המדידה השישית לשביעית ובין המדידה השביעית לשמינית נצפתה עליה מובהקת ברמת הייאוש ואילו במדידה התשיעית נצפתה ירידה חדה ומובהקת. מכך ניתן להסיק שהשינויים שהוצגו בכלל המדגם בתמונה 20, נובעים באופן כמעט בלעדי מהשינויים שהציגו מתנגדי הממשלה.

תמונה 20: ממוצע ייאוש לאורך המלחמה לפי חלוקה לקבוצות תמיכה בממשלה (תומכים בצבע שחור; N=189; ניטרליים בצבע כחול; N=113; ומתנגדים בצבע אדום; N=328). כוכבית מסמלת הבדל מובהק בין כל שתי מדידות סמוכות. כשהכוכבית מתחת לקו הגרף, ההבדל מתבטא בירידה, כשהיא מעל לקו, הוא מתבטא בעליה.

דיון

עיון בממוצעי משתני המחקר (מנגנוני התמודדות חיובית ושלילית) לאורך המלחמה, מזהה שינויים בולטים שמתלווים לאירועי המלחמה: כאשר ישראל תוקפת, מנגנוני ההתמודדות החיובית, כדוגמת מדדי החוסן, המורל והתקווה, עולים. לעומת זאת, מדדי ההתמודדות השלילית (כדוגמת תחושות סכנה, תסמיני דחק, ותפיסת איומים), מצביעים על מגמות שינוי מעורבות. בעוד במערכה הראשונה מול איראן (מדידה שביעית 'עם כלביא') ניכרה עליה משמעותית גם במדדים אלו, במערכה השנייה ('שאגת הארי') נצפית ירידה.

ניתן להניח כי העליה שנצפתה במדידה התשיעית ברמות החוסן, ובפרט בחוסן הלאומי, בהקשר של עימות ביטחוני מתמשך, אינה מקרית, אלא משקפת דינמיקה חברתית-פסיכולוגית מוכרת. מצבי איום חיצוני נוטים להגביר תחושת שותפות גורל ולחזק את ההזדהות הקולקטיבית, תופעה המתוארת לעיתים כ"התלכדות סביב הדגל". מחקרים מראים כי תופעה זו מתרחשת במצבי משבר כמו מלחמות, פיגועים או מגפות, כאשר האיום החיצוני מאחד את האזרחים סביב המנהיגות הלאומית ומעלה את תחושת הזהות והגאווה הלאומית (Kizilova & Norris, 2023). במסגרת זו, יחידים עשויים להשהות מחלוקות פנימיות ולהתכנס סביב זהות משותפת ומטרות לאומיות, תופעה שמובילה לעליה בתחושת הלכידות והסולידריות החברתית. בנוסף, עימותים ביטחוניים עשויים לעורר מנגנוני התמודדות קוגניטיביים ורגשיים, כגון חיזוק תחושת המשמעות, הצדקת המאמץ הקולקטיבי ואימוץ נרטיבים של תקווה לעתיד טוב יותר לאחר סיום הלחימה. תהליכים אלו תורמים להגברת תחושת המסוגלות הקולקטיבית ולתפיסה כי החברה מסוגלת להתמודד עם האיום ואף לצאת ממנו מחוזקת.

עם זאת, חשוב לציין כי עליה זו בחוסן עשויה להיות זמנית ותלויה הקשר, והיא יכולה לדעוך עם התמשכות העימות או לנוכח עלויותיו האנושיות והכלכליות (Johansson et al., 2021). טענה זו מקבלת תמיכה אמפירית מן הנתונים שנמצאו במחקר זה. למשל, לאחר העליה הזמנית שנצפתה בשתי המדידות הסמוכות שאירעו לאחר נפילת משטר אסד בסוריה (מדידה שישית) ולאחר מכן במהלך ההתקפה הראשונה על איראן ('עם כלביא' מדידה שביעית), במדידה הבאה לאחר אירועים אלו נצפתה ירידה חדה ברמות החוסן הלאומי. לאור זאת, יש לפרש את הממצאים בזהירות, תוך התייחסות למורכבות ולדינמיות של מושג החוסן בהקשרים של מצבי חירום. השינויים במשתני החוסן וההתמודדות לאורך המלחמה מצביעים על החשיבות של ביצוע מדידות לאורך זמן כשמדובר במשברים מתמשכים, שכן מחקר חתך בזמן מראה תמונת מצב רגעית ולא תהליך מתמשך או מגמה. מכיוון שחוסן כולל גם את שלב ההתאוששות והשיקום, חיוני להמשיך במדידות לאורך זמן.

בהמשך לממצאים אלו, ניתן להציע מספר הסברים תיאורטיים נוספים לדפוסים שנצפו. ראשית, תהליך של הסתגלות אישית למצבי חירום עשוי להסביר חלק מהשינויים לאורך הזמן. חשיפה מתמשכת לאיום ביטחוני עשויה להוביל לתהליך של נרמול, במסגרתו "שגרת החירום" הופכת לרוטינה יומיומית. תהליך זה עשוי להפחית בהדרגה את עוצמת התגובות הרגשיות השליליות, אך במקביל גם להקהות תגובות חיוביות, כגון התלהבות קולקטיבית. כלומר, בעוד שבשלב הראשונים של העימות נצפית תגובת התגייסות רגשית חזקה, עם הזמן מתרחשת הסתגלות המובילה לייצוב ואף לשחיקה במדדים מסוימים (Hansen, 2025). דוגמא בולטת לכך במחקר הנוכחי הינה הירידה בתפיסת הלכידות החברתית לאורך המלחמה. בעוד שבשלב

הראשוניים התרחשה "התלכדות סביב הדגל", הרי שבהמשך, עם התמשכות הלחימה והעמקת השלכותיה, מתחדדות מחלוקות פנימיות. גורמים שונים, כגון עייפות ציבורית, ביקורת על ניהול המערכה, פערים בתפיסת האיום או בנטל הנישא על ידי קבוצות שונות בעת המערכה המתמשכת, עשויים כולם לתרום לשחיקה בתפיסת הלכידות. כלומר, הלכידות החברתית אינה תהליך ליניארי אלא דינמי, אשר עשוי להתחזק בתחילת המשבר אך להיחלש ככל שהוא מתמשך.

ממצא נוסף בעל חשיבות העולה מן הנתונים הוא כי למרות המלחמה המתמשכת, האיום הפוליטי ואף האיום של האלימות בתוך החברה הישראלית נתפסו לאורך זמן כמאיימים יותר בהשוואה לאיום הביטחוני החיצוני. ניתן לפרש תופעה זו לאור ההבחנה בין איום חיצוני, הנתפס לרוב כברור, מוגדר ומאחד, לבין איום פנימי, המאופיין בעמימות, חוסר יציבות ופוטנציאל לפירוק הסולידריות החברתית. בעוד שאיומים ביטחוניים עשויים לחזק זהות קולקטיבית, איומים פוליטיים ופנים-חברתיים עלולים להעמיק תחושות של חוסר אמון, קיטוב ופגיעה בלכידות. יתרה מכך, אלימות פנים-חברתית מערערת את תחושת הביטחון הבסיסית במרחב האזרחי היומיומי, ועל כן עלולה להיתפס כקרובה, בלתי צפויה ומאיימת במיוחד. ממצא זה מדגיש כי חוסן לאומי/חברתי אינו תלוי רק בהתמודדות עם איומים חיצוניים, אלא גם ביכולת לשמר לכידות, אמון ושיח משותף בתוך החברה, וכי שחיקה במרכיבים אלו עלולה להוות גורם סיכון משמעותי בפני עצמו (Greenaway & Cruwys, 2019).

בנוגע לחוסן הקהילתי, העובדה שלא נמצאו הבדלים משמעותיים בין קבוצות בעלות עמדות פוליטיות שונות עשויה להצביע על כך שהקהילה המקומית מתפקדת כמשאב חוצה-שעים. בעתות חירום, מערכות תמיכה קהילתיות, כגון שכנות, סיוע הדדי ומסגרות מקומיות, עשויות לפעול ברמה פרקטית ויומיומית שאינה תלויה בהכרח בעמדות אידאולוגיות. ממצא זה מדגיש את חשיבותן של קהילות כמנגנון מגן, המספק תמיכה רגשית ואינסטרומנטלית גם בהקשרים של קיטוב חברתי כללי.

לבסוף, ממצאי המחקר מדגישים את המורכבות של תהליכי הסתגלות והתמודדות במצבי חירום מתמשכים, ואת הצורך לבחון בו-זמנית הן את המשאבים המחזקים והן את תהליכי השחיקה לאורך זמן. הבנה של השלכות המלחמה המתמשכת על האוכלוסייה, לרבות על קבוצות וסקטורים יעודיים, צריכה לשמש את קובעי המדיניות, הן ברמה הלאומית והן ברשויות המקומיות, בבואם לתכנן, להתאים וליישם מדיניות התערבות ותמיכה מותאמת, המבוססת על צרכים משתנים לאורך זמן, במטרה לחזק גורמי חוסן, לצמצם גורמי סיכון, ולספק מענים דיפרנציאליים לאוכלוסיות פגיעות.

מגבלות ויתרונות המחקר. המגבלות הבולטות של מחקרי אורך הן: (א) נשירת משתתפים: הירידה במספר המשתתפים לאורך המדידות מגדילה את הסיכון של הטיה בתוצאות כתוצאה מכך. (ב) השפעת המדידה החוזרת: הנשאלים נשאלים מספר פעמים את אותן שאלות והדבר עלול להשפיע על תשובותיהם. (ג) שינויים חיצוניים בלתי נשלטים (המלחמה, פוליטיקה פנימית) שאינם חלק מהנושאים הנחקרים, היכולים להשפיע על המשתתפים. (ד) חסרון בולט נוסף של המחקר הנוכחי היא העובדה שבמחקר נכללים רק משתתפים דוברי עברית, בעוד שכעשרים אחוז מאוכלוסיית ישראל הם דוברי ערבית. הסיבות לכך הן טכניות, אך יש לקחת בחשבון שאוכלוסיית דוברי הערבית אינה מיוצגת בממצאי המחקר. במקביל, למחקרי אורך יש יתרונות:

(א) זיהוי שינויים לאורך זמן. (ב) הבנה של קשר סיבתי אפשרי. (ג) אפשרות לזיהוי תהליכים לאורך זמן, ולא רק "תמונת מצב".

References

- Greenaway, K., & Cruwys, T. (2019). The Source Model of Group Threat: Responding to Internal and External Threats. *American Psychologist, 74*, 218–231.
- Hansen, K. M. (2026). Rally-Round-the-Flag: The Case of COVID-19 in Denmark. *Scandinavian Political Studies, 49*(1), e70023.
- Johansson, B., Hopmann, D. N., & Shehata, A. (2021). When the rally-around-the-flag effect disappears, or: When the COVID-19 pandemic becomes "normalized". *Journal of Elections, Public Opinion and Parties, 31*, 321-334.
- Kizilova, K., & Norris, P. (2024). "Rally around the flag" effects in the Russian–Ukrainian war. *European Political Science, 23*(2), 234-250.

נספח א: מדידות לאורך מלחמת 'חרבות ברזל' (630 משתתפים שענו על השאלון בכל המדידות)

מדידה	זמן/אירוע וקישור לדו"ח	מועדי איסוף הנתונים	גודל מדגם מקורי
1	בעקבות התקפת החמאס על עוטף עזה	11-15 לאוקטובר 2023	2,002
2	חמישה שבועות לאחר התקפת החמאס	10 – 15 לנובמבר 2023	1,613
3	שלושה חדשים לאחר מתקפת החמאס	14 – 21 לינואר 2024	1,360
4	בעקבות המתקפה האיראנית הראשונה על ישראל (שהתרחשה ב-14 לאפריל 2024)	15 – 21 אפריל 2024	1,074
5	לאחר מתקפת המנע של ישראל על חיזבאללה והחיסולים של ישראל (פואד שוכר, בביירות, והנייה בטהרן – שאירעו בסוף יולי 2024)	25 – 29 אוגוסט 2024	957
6	כשבוע לאחר נפילת משטר אסד בסוריה (שהתרחשה ב-8 לדצמבר 24)	16 - 22 דצמבר 2024	860
7	עם תחילת המתקפה הישראלית על איראן (מלחמת 12 הימים; "עם כלביא")	13 – 17 יוני 2025	745
8	הנתונים נאספו לפני חזרת החטופים החיים לישראל. לא פורסם דו"ח על מדידה זו.	25 ספטמבר - 5 אוק. 2025	681
9	מבצע 'שאגת הארי' – הדו"ח הנוכחי	1 - 9 מרץ 2026	630